

NORSK
OLJEMUSEUM

Årbok 1994
med årsmelding for 1993

I 1959 fant nederlenderne store gassreservoarer i Groningen. Funnet førte til at oljeselskapene nå også rettet øynene mot Nordsjøen. Dette bildet er tatt sommeren 1963, under den offisielle åpningen av en serie oljebrønner i Schlorteren. Foto: NTB

Birger Lindanger

Var Phillips likevel ikke først?

"Une véritable ruée"

Franskmennene kommer!

En av de eldste og mest trofaste aktørene på norsk sokkel er Elf Petroleum Norge A/S. Under navnet "BRP" drev firmaet under-søkelser på norsk sokkel allerede sommeren 1962. Siden har Elf som eneste utenlandske selskap deltatt ved hver eneste konsesjonsrunde og sikret seg et solid fotfeste i norsk oljemiljø.

I utgangspunktet hadde franskmennene de fleste odds mot seg. I Norge var det de anglo-amerikanske oljeselskapene som var kjente. Fransk språk og fransk kultur var relativt ukjent og vanskelig tilgjengelig. Hva var det som drev franskmennene mot nord? Hvordan var strategien, og hvorfor lykkes de å opprette den posisjonen de etter hvert fikk?

Kappløpet mot Nordsjøen

I begynnelsen av 60-årene var det i gang en utvikling i Nordsjø-området som pekte fram mot mulig oljeutvinning. Alt under en stor geologikonferanse i Mexico City i 1956 mente en at det kunne finnes olje under Doggerbank. I Norge delte imidlertid ikke geologene dette synet: "*... man kan se bort fra muligheten for at det skulle finnes kull, olje eller svovel på kontinentalsokkelen langs den norske kyst*".¹

Norge viste derfor mindre interesse for arbeidet til havrettskommisjonen i Geneve enn vi kunne ha ventet. Men til alt hell for nordmennene vedtok kommisjonen i 1958 at midtlinjepriippet skulle gjelde, det vil si at grensene i havet mellom landene skulle følge midtlinjen. Etter dette vedtaket skulle Nordsjøen midtveis til Storbritannia tilhøre Norge.

Det neste steget i historien om nordsjøoljen, var da nederlenderne i 1959 fant de svære gassreservoarene i Groningen, det største funnet utenfor USA og Sovjet². Selv om både Esso og Shell deltok som interessenter, var det først i 1962 at det internasjonale oljemiljøet for alvor ble oppmerksom på hva funnet egentlig kunne indikere.

Sommeren 1962 kunne oljetidsskriftene fortelle om omfattende interesse for Nordsjøen som nytt offshoreområde. På den nederlandske sokkelen var Esso og Shell allerede i gang med det tredje borehullet. Utenfor kysten av Storbritannia planla BP, Esso og Shell et seismisk leteprogram helt opp til Skottland. Tyske selskap (PRAKLA) hadde alt siden 1951 gjennomført seismiske undersøkelser opp mot Doggerbank. En gruppe norske geologer drev samme sommeren seismiske undersøkelser i Skagerak og de drøftet planer om å utvide disse undersøkelsene til også å gjelde Nordsjøen³.

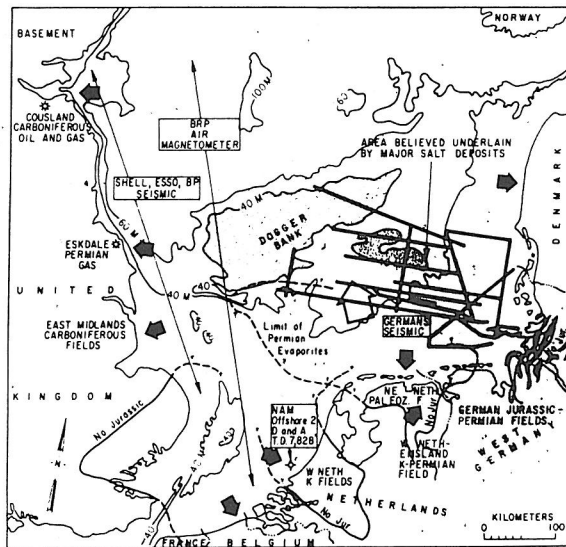

FIG. 1—North Sea map emphasizes broad continental shelf expansion to the 131-foot depth mark (40 meters). Permian evaporite and salt dome basin evidently extends to or near Dogger Bank. Also indicated are directions and lateral extent of 19 offshore refraction and reflection seismograph profiles. This illustration was adapted from maps provided by Foreign Scouting Service (Harry Wassall and Associates) and Dr. Hans von Closs.

I 1963 kunne man i februarutgavet av World Oil presentere et kart men en oversikt over leteaktiviteten i Nordsjøen. Aeromagnetiske målinger og seismiske undersøkelser var da blitt utført over større områder. (World Oil nr.2 1963.)

"Opération Mer du Nord"

I Frankrike ble søkelyset rettet mot Nordsjøen allerede på høstparten 1961, etter at NAM (Nederlandse Aardolie Maatschappij) samme året annonserte funn av gass under Zechsteinsaltlag nær Groningen.⁴ Som et første steg mot nord, etablerte det statlige franske selskapet BRP ("Bureau de Recherches de Petrole") selskapet CEDIP med Michel Tenaille som president. CEDIP opprettet i sin tur underavdelingen "Opération Mer du Nord", ledet av Alexis de Spengler, for å drive seismisk og aeromagnetisk leting etter olje og gass i Nordsjøen. De startet i sør, men forsto raskt at det også var muligheter for olje og gass på den norske kontinentalsokkelen.⁵ Fra juni 1962 gjennomførte BRP aeromagnetiske undersøkelser helt fra kysten av Nederland over Doggerbank til et område vest for Ulafeltet.⁶ Disse undersøkelsene ble fulgt opp ved at Petropar i juli samme året opprettet et britisk datterselskap for videre offshore-undersøkelser utenfor kysten av York.⁷

Denne måneden startet BRP også aeromagnetiske undersøkelser på norsk sokkel for å registrere den magnetiske totalintensiteten. Dette gav et første inntrykk av bergartene under og holdepunkt for hvor det siden kunne lønne seg å drive seismiske målinger. Av 1620 kvadratkilometer undersøkte områder lå omtrent 1300 kvadratkilometer mellom 58. og 62. breddegrad. Fram til våren 1965 brukte BRP og RAP (et annet fransk, statlig oljeselskap) over 100 mill. 1994-kroner til ulike undersøkelser i den norske delen av Nordsjøen.⁸

Derfor var forgjengerne til Elf ikke bare i første rekke når det gjaldt oljeleting på norsk sokkel, de var kanskje de aller fremste.⁹ Men kontakten med de norske myndighetene manglet i disse første månedene.

Phillips tar kontakt

Undersøkelsene tydet på at mulige oljebærende strukturer strakte seg langs de sørlige og vestlige kystene av Nordsjøen, og inn i norsk område. Etterhvert etablerte også oljeselskapene seg i de ulike Nordsjø-landene med unntak av Norge. Først ute

her til lands var Phillips, som ikke selv hadde drevet undersøkelser, men sanket opplysninger fra et tysk selskap.¹⁰

Mandag 27. oktober 1962 troppet tre representanter for Phillips opp på kontoret til Trygve Lie, som da var formann i et utvalg med formål å trekke utenlandsk kapital til Norge. Men olje og gass på norsk sokkel var en mulighet man på offisielt hold ikke hadde reflektert over. Derfor kom henvendelsen som en overraskelse.

Phillips ønsket konsesjon på hele den norske sokkelen, men Trygve Lie lot seg ikke overrumple. Retten til ressursene under havbunnen i Nordsjøen måtte utredes og de rettslige forholdene klarlegges nærmere. Disse utredningene førte til at Norge 31. mai 1963 proklamerte overhøyhet over kontinentalsokkelen. Samtidig ble det slått fast at Staten hadde retten til de undersjøiske naturforekomstene. Tillatelse til leteboring kunne likevel ikke gis før forhandlingene med Storbritannia og Danmark om de endelige grenselinjene var unnagjort. Først ble en slik avtale inngått med Storbritannia i mars 1965, og med Danmark i desember samme året.

Phillips måtte stille seg i køen og fikk først i slutten av mai 1963 svaret at de i likhet med andre oljeselskap kunne søke om tillatelse til å drive seismiske undersøkelser på norsk sokkel. En gevinst hadde likevel Phillips tilegnet seg ved at selskapet tidlig etablerte nær kontakt med norske myndigheter.¹¹

Phillips ledet disse følerne mot Norge fra Paris-kontoret sitt. Og i Paris forberedte de store franske oljeselskapene en strategi for å få fotfeste i Nordsjøen. I tråd med overordnede franske interesser om sikre energileveranser fra nære områder, ble UGP-partnerne BRP og RAP tidlig i 1963 enige om å etablere seg i Nordsjøen. Kappløpet, "une véritable ruée", mot Nordsjøen var i gang!

Petronord blir unnfanget

Utfordringene for de franske selskapene var mange, og de stilte også med handicap i forhold til en del av de andre større selskapene. En ulempe var at forgjengerne til Elf var lite kjent i

Norge. Fransk språk og kultur var også mer fremmed for nordmennene som helst orienterte seg mot engelsktalende land.

De største konkurrentene som BP, Shell og Esso hadde også vært i Norge i lang tid med raffineri og distribusjonsnett. Dette gav også anledning til å legge de norske myndighetene under et visst press.

Et annet problem var de enorme tekniske og økonomiske utfordringene under så vanskelige naturvilkår somdet var i Nordsjøen. Hver for seg lå ingen av de fire store franske oljeselskapene blant verdens ti største, og de manglet egentlig tyngde til å gå inn i et så krevende område.

Men å la være å engasjere seg i letevirksomheten rett utenfor den franske stuedøra, var for president de Gaulle å svikte sine stormaktsambisjoner. Og de rene statseide oljeselskapene BRP og RAP var i første rekke de redskapene som skulle bringe franskmennene på banen.

..å la være å engasjere seg i leteaktiviteten rett utenfor den franske stuedøra, var for president de Gaulle å svikte sine stormaktsambisjoner. Foto: NTB

Nordsjøen blir delt

Myndighetene i Frankrike ønsket et så bredt fransk engasjement som råd i Nordsjøen. Skulle en lykkes, var det viktig at størst mulig ressurser sto bak, og at risikoen ble delt på flest mulig. Derfor var det om å gjøre å trekke med både det halvstatlige CFP (Total) og private selskaper. Og 6. desember 1963 nådde de fram til en avtale for hele Nordsjøen. I følge denne avtalen skulle RAP ha ansvaret for nederlandsk sokkel, CFP for engelsk sokkel og BRP for tysk, dansk og norsk sektor. De delte også ansvaret seg i mellom med 30% på hver og åpnet for at de tre "rex'ene" (Francarep, Coprarex og Eurafrep) kunne delta med til sammen 10 % av andelene. Dette var mindre, private selskap som sluttet seg til avtalen sommeren etter. De ble dannet i 1957 etter statlig oppmuntring for å skaffe fram privat kapital til oljevirkosomheten i Sahara.¹² Men fra 1960 ble de presset ut av de gamle franske koloniene og vendte seg til den franske regjeringen for å få kompensasjon for tapet de led. Ved regjeringsvedtak ble det slått fast at de skulle få 10% av de samlede franske oljeinteressene, også i Nordsjøen.¹³

Til tross for at BRP/RAP gjorde grovarbeidet, fikk CFP (Total) ansvaret for den britiske sokkelen, som ble regnet for å være den mest lovende i Nordsjøen. På fransk side regnet en med at det var dette selskapet som satt med den største ekspertisen og kapitalen.¹⁴

Undersøkelsene i 1962 viste at det fantes muligheter for olje på norsk sokkel. Men for å kunne undersøke videre, var det nødvendig med direkte kontakt med de norske myndighetene. Som statselskap ønsket de å benytte offisielle kanaler. Derfor fikk de den franske ambassaden til å introdusere seg hos Industridepartementet. Der møtte direktør Alexis de Spengler og geologen Maurice Carril opp 27. mars 1963. Dermed var den første kontakten med norske myndigheter etablert.¹⁵

Her prøvde BRP å røke ut hvilke oppfatninger nordmennene hadde med hensyn til utnyttelse av Nordsjøens undersjøiske ressurser, og om Norge ville tiltre Geneveavtalen. De fikk bare unnvikende svar. Deretter orienterte de om de aeromagnetiske

undersøkelsene, og at det ville bli behov for tillatelse til å fly over norsk territorium.¹⁶

Gjennom et nytt brev 8. mai kom BRP i kontakt med Jens Evensen, selve arkitekten bak norsk oljepolitikk. Han gjorde det klart at selv om de norske myndighetene ikke hadde tatt stilling til hvordan de skulle forholde seg til utnyttelse av den norske kontinentalsokkelen, sto denne likevel under norsk jurisdiksjon etter Genevekonvensjonen av 1958. Offisielt slo den norske regjeringen fast dette prinsippet 31. mai samme året. Evensen la ellers til at myndighetene ikke hadde noe mot at franskmennene satte i gang forberedende arbeider på sokkelen.¹⁷

Svaret var en oppmuntring for franskmennene. De franske selskapene strevde på den ene side med å nå fram overfor de norske myndighetene, og på den annen side med å samordne felttoget mot Nordsjøen både for å unngå å konkurrere med hverandre og for å stå fram som mest mulig seriøse kandidater ved tildeling av blokker.

På jakt etter norsk partner

RAP og BRP var lokomotivene som skulle dra det hele i gang. Etter de første sonderingene mot Norge satte de to selskapene seg først av alt fôre å finne en høvelig norsk "døråpner". J. Allier var den fremste pådriveren i jakten etter en norsk samarbeidspartner. Han var både viseadministrerende direktør i Banque Paribas, Hydros franske bankkontakt og storaksjonær, og nestformann i Hydros styre. Denne banken hadde samtidig svært gode kontakter i fransk oljemiljø, blant annet fast formann i styret til CFP/Total, der også BRP var representert.¹⁸ Med slike posisjoner vardet naturlig at han strevde for å knytte sammen norske og franske interesser.

Han mente også at Norsk Hydro var en ideell samarbeidspartner og summerte i juni 1963 argumentene for selskapet slik:

- Det var tilgjengelig for fransk påvirkning
- Hadde stor økonomisk egeninteresse av å delta i et samarbeid

- Hadde stor påvirkningskraft i forhold til norske myndigheter
 - Hadde stor økonomisk tyngde med evne til å engasjere seg i ressurskrevende og risikofylt oljeleting.¹⁹
- Også BRP/RAP heftet seg tidlig ved Norsk Hydro, kanskje etter forslag fra den samme J.Allier.²⁰

Norsk Hydro var noe nær ideell som samarbeidspartner. Selskapet var tett knyttet til franske interesser, blant annet ved at 37% av aksjene var i fransk eie. Franskmennene var dessuten representert med to medlemmer i styret. Viktig var også den nære kontakten med den norske staten, som satt med 48 % av aksjene i selskapet.

Gjennom den franske ambassaden i Oslo valgte BRP/Petropar Erik Poulsson til firmaets norske advokat, og man ga ham oppgaven å representere selskapets interesser i Norge. Poulsson var også advokat for den franske ambassaden, og han hadde siden 1946 sittet som styremedlem i Norsk Hydro.

Kontakten ble etablert da H. Margerie på vegne av BRP og Petropar besøkte Norge fra 9. mai 1963. Under oppholdet traff han Poulsson. Fem dager etter dro Poulsson til Paris og fikk nærmere instruksjoner for arbeidet sitt. Oppgaven var å dra i gang et datterselskap til Petropar i Norge. Som navn ble Petronord lansert, mens Oslo og Kristiansand ble vurdert som aktuelle byer å etablere seg i. Wright Amundsen og Vibe Amundsen ble pekt ut som revisor. En rekke praktiske forhold skulle ordnes, og endelig skulle Erik Poulsson sende en oversikt over statuttene til Norsk Hydro.

Hydro eller Elektrokemisk?

En skulle tro Erik Poulsson ville arbeide aktivt for samarbeid mellom Hydro og BRP, men han la for dagen sterke motforestillinger. Poulsson fryktet for at en kontakt med det halvstatlige Hydro fra det helstatlige BRP kunne skape komplikasjoner i framstøtet mot Norge. Trolig hadde han den aktuelle og skarpe kritikken mot statlig næringsvirksomhet i tankene. I et brev til H. de Margerie 18. mai 1963 pekte han på Elektrokemisk A/S

(det nåværende Elkem) som en alternativ samarbeidskandidat. Dette var også et selskap med omfattende internasjonale kontakter, som dessuten var sterkt engasjert i gruvedrift og aluminiumsproduksjon. Kanskje kunne det være en ide å søke samarbeid med begge firma? Poulsson var ellers i tvil om J. Allier var godt nok informert om vanskene i Norge.²¹

20. juni 1963 fikk Erik Poulsson ny ammunisjon mot samarbeid med Norsk Hydro. Da ble rapporten om Kings Bay-ulykken presentert og industriminister Kjell Holler gikk av. Det blåste opp til politisk strid og stormløp mot arbeiderpartiregjeringen. På den ene siden førte saken til mistenkeliggjøring av statlige industriengasjement, og på den andre siden til svekkelse av embetsverket innen Industridepartementet.²²

Men da var BRP/RAP ferdig med sine analyser av hvordan det burde satses. Også dette arbeidet ble ledet av J. Allier. Han sanket opplysninger både om norske forhold generelt og om aktuelle norske samarbeidspartnere og bankkontakter. Norsk Hydro pekte seg stadig sterkere ut som den naturlige samarbeidspartneren. Den daglige og nære kontakten mellom Hydro og det franske finans- og industrimiljøet ga tallrike muligheter til å påvirke selskapet blant annet med opplysninger om mulig olje utenfor norskekysten.

I siste halvpart av mai 1963 fortsatte vurderingen av Hydro som en mulig samarbeidspartner. Alle mulige negative sider ble belyst, men konklusjonen ble at et samarbeid ville gi så mange fordeler at en burde forsøke. De norske problemene mente en ikke var av en slik art at det utgjorde noen større trussel mot de franske interessene. I første halvdel av juni vedtok BRP/RAP å ta kontakt med Hydro for et samarbeid.²³ J. Allier fikk sammen med Erik Poulsson oppdraget med å formidle kontakten, og han inviterte 18. juni Norsk Hydro, ved generaldirektør Østbye, til drøftinger med BRP/RAP.

Petronordforhandlinger

Konklusjonen ble at begge parter ville tjene på å gå sammen. Neste steg ble å skape et formelt grunnlag for samarbeid og begynne forhandlingene om et fransk / norsk selskap for

oljeleting på norsk sokkel. At Trygve Lie omtrent på samme tid tok over som Industriminister, skapte økte forventninger hos franskmennene, blant annet på bakgrunn av hans tid som formann for et utvalg som virket for å skaffe utenlandske investeringer til Norge.

For BRP ved Petropar var det ellers nyttig å ha knyttet til seg Erik Poulsson som advokat. Han hadde godt kjennskap til Norsk Hydro og kunne komme med nyttige innspill i forhandlingene om samarbeid. Blant annet var det han som mente at Norsk Hydro burde ha 20% av aksjene i det nye, felles selskapet. Og 20% skulle Norsk Hydro ha etter protokollen av 14. august.²⁴

Forhandlingene gikk ganske raskt unna, og allerede etter en måned, 23. juli 1963, ble første forslag til avtale lagt fram. Som første punkt ble det åpnet for at BRP/RAP også kunne trekke med de andre fransk oljeselskapene på norsk sokkel. Men det skulle først skje etter avtale med Norsk Hydro.

Norsk Hydro sine kontorer ved Bygdøy alle, var et av de viktigste møtestedene for franske og norske forhandlere. Foto: Norsk Hydros arkiv

I august samme året kunne Petropar (BRP), Auxirap (RAP) og Norsk Hydro ved henholdsvis Michel Tenaille, R. Østbye og Torvill Aakvaag (som leder for oljedivisjonen i Norsk Hydro) signere den endelige protokollen. I den ble det slått fast at det så snart som mulig skulle etableres et selskap med hovedformål å drive leting etter gass og olje og utnytte eventuelle forekomster på den norske kontinentalsokkelen.²⁵ Her ble det også gjort framlegg om statutter og navn på selskapet, og det ble slått fast at aksjekapitalen skulle være av beskjeden størrelse.

En avtale med mange godbiter

Litt av en bombe var det at Norsk Hydro ble tilbudt "carried interest".²⁶ Det vil si at Petropar både skulle lede og finansiere letevirksomheten og at Norsk Hydro skulle "bæres" gjennom letefasen uten å yte noe selv tross 20% deltakerdel. Slik var franskmennene de første til å lansere dette prinsippet på norsk sokkel.

Andre godbiter for Hydro var retten til representasjon i direksjons- og de tekniske komitemøtene i den franske gruppen som skulle lede operasjonene. Dessuten forpliktet franskmennene seg til å ta opp i organisasjonen sin et rimelig antall norske ingeniører og teknikere. Det skulle skje etter forslag fra Hydro som også fikk forkjøpsrett til eventuell olje.

Også Norge som nasjon fikk fordeler. Blant annet hadde norske bedrifter førsterett ved levering av utstyr om de ellers kunne konkurrere prismessig og i kvalitet. Det norske markedet fikk dessuten forkjøpsrett til olje og gass. Avtalen skulle revideres så snart Norge fikk egen lovgivning på området.²⁷

"Hydro have a wonderful ... deal"

Norsk Hydro forhandlet seg til et glimrende utkast til avtale sommeren 1963: "Hydro have a wonderful *No cure, no pay-deal*", hevdet en representant for Shell. Hos de de større, verdens-omspennende selskapene som BP, Shell og Esso skapte utkastet nervøsiteten. De hadde omfattende engasjementer over hele kloden og var redde for en eventuell smitteeffekt fra Norge. Derfor kunne de vanskelig gi norske selskap så gunstige

vilkår som de franske selskapene. På spørsmål fra Jens Evensen til Shell i september 1963 om det ikke var mulig for Staten å delta etter at oljen var funnet, ble dette avvist for Nordsjøen sin del. Men da var alt protokollen mellom Hydro og RAP/BRP en realitet.

Flere fedre

Utover høsten 1963 pågikk et stadig arbeid med å revidere denne første protokollen for å legge et best mulig grunnlag for det framtidige selskapet. Blant annet måtte størrelsen på aksjekapitalen vurderes.

Ved siden av presset samarbeidspartene på for å få en rask avgjørelse når det gjaldt konsesjoner.

Videre anbefalte Poulsson og Aakvaag å holde på Petronord som firmanavn "qui se conforme mieux à notre langue." Samtidig foreslo de at det nye selskapet fikk 180 aksjer: 120 på Petropar, 59 på Norsk Hydro og en til Hydro på vegne av Staten. Siden ble dette forandret til 300 aksjer på tusen kroner hver. Av disse fikk Petropar (BRP) 119 aksjer, Auxirap (RAP) 120, Norsk Hydro 60 og Erik Poulsson 1 aksje.²⁸

Ledelsen av selskapet skulle bestå av tre representanter fra de franske gruppene, to fra Hydro og Erik Poulsson.²⁹ Disse tankene fikk - etter en del om og men - gjennomslag i Hydro, og BRP/RAP gikk inn som partnere i det nye selskapet.

Håpet var at det tette samarbeidet med et ledende norsk selskap skulle gi raske konsesjoner fra Statens side. Men her ble de skuffet. Industridepartementet svarte at først måtte de enkelte selskapene gjennomføre grundigere forberedende undersøkelser. Siden måtte Staten utarbeide et regelverk som konsesjonene kunne gis etter. De norske myndighetene var ikke uten erfaring med multinasjonale selskap.³⁰

Forhandlingene førte til protokollen av 14. august 1963. Den dannet utgangspunktet for Petronordavtalen som så dagens lys 16. januar 1964. Selskapet fikk adresse hos Norsk Hydro. Hovedoppgaven til det nye selskapet var å representere samarbeidspartnerne overfor den norske regjeringen. Ved en tilleggsavtale av 2. januar 1965 sluttet også CFP og "rex'ene" seg

til Petronord etter å ha arbeidet for å oppnå et slikt samarbeid utover hele høsten.³¹ Slik fikk Petronord ytterligere kapital og ekspertise i ryggen.

Selv om Norsk Hydro bare sikret seg 20% av aksjene i det nye selskapet, spilte det en nøkkelrolle som døråpner til det norske samfunnet. Særlig var Torvild Aakvaag stadig på farten for å markedsføre Petronord hos myndighetene. Det ga grunnlag for å stille en rekke særkrav til de franske partnerne.

En avtale til alles fordel?

Blant annet stilte Norsk Hydro seg til disposisjon for Petronord A/S. Som halvstatlig selskap hadde det gode kontakter mot myndighetene og norsk næringsliv, der det med vekslende hell introduserte franskmennene.

Varigheten av avtalen ble satt til tolv år. Etter den tid sto det Hydro og de andre interessentene fritt å bryte samarbeidet. Det vil si at om letevirksomheten ga uttelling, kunne Norsk Hydro i 1977 selv gå inn som operatør. I Petronord-perioden kunne da Norsk Hydro få anledning til å bygge opp olje-know-how i forvisning om at norske selskap ved framtidige konsesjoner ville bli foretrukket foran utlendingene.

De franske selskapene måtte i første rekke ordne sine gamle overenskomster innenfor rammen av Petronordavtalen. For det første skulle BRP etter avtale med Total få operatøransvaret på norsk sokkel. Siden både Petropar og Aquitaine ble regnet som datterselskap av BRP, ble dette spørsmålet ordnet slik at Petropar fikk operatøransvaret med Aquitaine som "varaoperatør".

Operatøransvaret gav Petropar og BRP rett til å opprette kontakt med myndighetene, å inngå kontrakter og å fordele plikter og utgifter mellom deltakerne. Petropar og BRP fikk altså den ledende rollen i Petronord.

I januar 1964 ble avtalen mellom Hydro og RAP/BRP signert og gjort kjent, blant annet gjennom avisartikler.³² Og den skapte oppstyr hos de anglo-amerikanske selskapene. Der regnet de med at myndighetene ville være godt tilfreds siden Petronord-avtalen sikret norske interesser uten at de risikerte

kapitalen. Fikk denne tanken gjennomslag, kunne en risikere at rene utenlandske søkere havnet bakerst i køen når konsesjonene skulle deles ut. Selskap etter selskap reiste spørsmålet om en burde ta kontakt med norske partnere og tilby liknende avtaler.

Evensen lunken

Men først måtte det avklares hvordan de norske myndighetene så på spørsmålet. Det viste seg at de var heller avvisende til det franske framstøtet. Allerede i forbindelse med forhandlingene mellom Hydro og RAP/BRP tok Torvild Aakvaag kontakt med Jens Evensen, som viste seg å være uventet negativ til den franske planen. Riktignok var det bra at norske interesser kom inn i bildet, men han var kritisk til de franske selskapene.

Etter hans syn var det mer naturlig å samarbeide med britiske eller amerikanske selskaper. Han viste til norske skipsfartsinteresser, og til at forholdet mellom EFTA og EF gjorde kontakten med franske selskap problematisk. De Gaulles "nei" til britisk medlemskap i EF skapte ellers en generell norsk irritasjon og var neppe egnet til å styrke velviljen overfor de franske interessene. Jens Evensen tvilte ellers på at franskmennene hadde tilstrekkelig kompetanse til å operere i Nordsjøen. Derfor engstet han seg for at franskmennene fikk til en søknad som var så god i forhold til norske samfunnsinteresser at det ble vanskelig for regjeringen å avslå.³³

Norsk Hydro fulgte også rådet om å sondere terrenget hos amerikanske selskap. Norsk Hydro tok kontakt med Esso, men det viste seg at dette selskapet ikke var interessert i et tilsvarende samarbeid som BRP kunne tilby. Derfor ble avtalen mellom Hydro og RAP/BRP en realitet. Dette var en modell Evensen ikke uten videre anbefalte de andre selskapene. Han ga inntrykk av at det slett ikke var sikkert at selskap av Petronordtypen fikk noen fortrinnsrett. Konklusjonen for Shell ble at det ikke hastet med å skaffe seg norske samarbeidspartnere. Også Phillips hadde planer om å knytte til seg en norsk samarbeidspartner, men den negative holdningen til Evensen førte til at tanken ble lagt på is.³⁴

Det fantes altså en generell mistillit til om franskmennene faktisk kunne regnes som seriøse konsesjonssøkere. For å bøte på dette, inviterte BRP/Opération Mer du Nord i mars 1964 Jens Evensen både til Lacq og til installasjonene i Sahara.³⁵ Denne turen ble det imidlertid ikke noe av. Skulle han reise, måtte det være for å drøfte juridiske spørsmål i fred og ro. Han avslo tilbudet, men dro i stedet til Paris måneden etter i forbindelse med et møte i den Europeiske Kringkastingsunion. Under oppholdet traff han de fremste lederne både for CFP, BRP og RAP og dessuten folk fra det franske industridepartementet.³⁶

Torvill Aakvaag.
Foto: Norsk Hydros arkiv.

Norske avleggere

Men Petronord var i alle fall en realitet. Og nå startet forhandlingene med Kontinentalsokkelutvalget om produksjons- og konsesjonsvilkår med Hydros Torvild Aakvaag som Petronords representant. Andre som arbeidet for Petronords interesser i etableringsfasen, var Alexis de Spengler, Jean Claude Lot, Johan B. Holte og R. Meinich-Olsen. Et krav var at alle utenlandske søkere skulle opprette norsk-registrerte datterselskap.³⁷ Det vil si at de franske partnerne i Petronord måtte danne norske datterselskap. Til nå var det stort sett høyesterettsadvokat Erik T. Poulsson som hadde representert de franske partnerne i Petronord. Ved hjelp av den samme Poulsson sørget de nå for å plante norske avleggere.

Utstengt fra dansk sokkel

Etter at Petronord-avtalen var vel i havn, forsøkte Elf å bruke den som utgangspunkt for å skaffe seg fotfeste på dansk sokkel også. Problemet var at den danske skipsrederen A.P. Møller i juli 1962 sikret seg enerett på leting og produksjon helt fram til år 2012. Våren 1964 var han også interessert i deltakelse på norsk side og inviterte Petronord til drøftinger. Franskmennene var på sin side interessert i å få innpass på dansk sokkel ut fra den gjeldende oppfatningen om at sjansene for oljefunn var størst sør i Nordsjøen. Dessuten var det en måte å spre risiko for tap og sjansene for fortjeneste. De tilbød derfor A.P. Møller en deltakelse på mellom 2 og 5 % i Petronord mot rettigheter på dansk område.

Også Norsk Hydro ga grønt lys for forhandlinger, og i mars 1964 dro Tenaille til København med en forespørsel om A.P. Møller kunne vurdere tilbudet.³⁸ Under drøftingene viste det seg at A.P. Møller var like mye interessert i norske som franske kontakter. Grenselinjene mellom Norge og Danmark ble diskutert, såvel som eventuelle rettigheter for A.P. Møller på norsk sokkel. Dansk Undergrund Consortium (DUC), som forvaltet A.P. Møllers interesser på dansk sokkel, stilte også spørsmålstegn ved norske rettigheter i grenseområdene mot

Danmark og krevde dessuten kompensasjon på norsk side for å gi fra seg interesser i grensesonen mellom dansk og tysk sokkel.³⁹

DUC kom med flere motkrav, etter hvert uakseptable, trolig etter innspill fra det store amerikanske oljeselskapet Gulf. Gulf sto som operatør og satt med den strategiske kontrollen over konsortiet.⁴⁰ Også Hydro fikk etter hvert store betenkeligheter ved en avtale med Møller. Forholdet til skipsrederen ble til slutt nokså delikat, og Hydro syntes ikke interessene på dansk sokkel var store nok til å rettferdiggjøre et formalisert samarbeid. Resultatet ble at BRP gav opp framstøtet.⁴¹

Petronordavtale til revisjon

Avtalen ble siden stadig revidert, og det ble bakt inn nye tillegg. Blant annet var det ønskelig med en revisjon i forbindelse med den første konsesjonsrunden fordi Norsk Hydro ville mer aktivt med i letefasen. Norsk Hydro inviterte alle de franske og norske forhandlerne til Glomfjord og Narvik til møter som munnet ut i den reviderte avtalen av 16.juli 1965.

Etter denne revisjonen skulle Norsk Hydro være pliktig til å dekke sin del av letekostnadene. For at utgiftene ikke skulle bli for tunge, ble samtidig Norsk Hydros andel redusert til 12 1/2%, men med rett til dobbel opsjon til 33 1/2% i tilfelle funn. Det er tydelig at Norsk Hydro etter hvert fikk større tro på gevinst i Nordsjøen.

Gjennom fordelingen av andelsprosentene i Petronord fulgte de tre franske hovedselskapene den gamle avtalen at de seg i mellom skulle komme inn med en tredjedel av interessene hver. Slik ordnet de fordelingen av andelene:

Norsk Hydro	12,5%
Petropar	13,125%
Aquitaine	13,125%
Auxirap	26,25%
Total	26,25%
Eurafrep	3,5%
Cofranord (Francarep)	2,625%
Coparex	2,625%

BRP (Petropar og Aquitaine), RAP (Auxirap) og Total fikk 26,25%, hver - tilsammen 78,75% - og dominerte altså helt. I tillegg kom da de tre små selskapene med til sammen 8,75% av aksjene.

Siden ble det lagt inn tillegg til avtalen flere ganger fram til våren 1966 da BRP inviterte Hydros forhandlere til Sahara. Fra fransk side ledet Gilbert Portal forhandlingene og fra Hydro Torvild Aakvaag.⁴²

Et siste detaljert og revidert tillegg til Petronordavtalen ble signert 1. september 1967 som et utgangspunkt for den leteaktiviteten som sto for døra. Her het det at avtalen var begrenset til 12 års varighet. Det vil si at den skulle tas opp til revurdering 1. september 1977. Denne avtalen dannet i årene som fulgte grunnlaget for Elf's aktivitet på norsk kontinentalsokkel.⁴³

Slik la forgjengerne til Elf ned en betydelig politisk og diplomatisk innsats for å manøvrere seg i posisjon i forhold til norsk kontinentalsokkel. I 1965 var tiden inne for at Petropar begynte å få uttelling for anstrengelsene. 13. april 1965 sto det nemlig en annonse i Norsk Lysingsblad der Staten kunngjorde at 278 blokker var tilgjengelige for søknad. Siste frist for innlevering var 15. juni samme året.

Men i tillegg til søknaden, sto det ennå igjen noe papirarbeid før Petropar kunne komme i betraktning som søker: Det måtte opprettes et norsk datterselskap. Derfor vendte det seg til Erik Poulsson og ga ham fullmakt til å bringe dette spørsmålet i orden. 15. juni, i aller siste liten, satt Erik Poulsson alene på kontoret sitt og holdt konstituerende generalforsamling for Petropar Norge A/S. På samme vis som Petropar ble det i løpet av de følgende par månedene etablert seks selskap til: Aquitaine Norge A/S (13/8), Auxirap Norge A/S (16/7), og Total Marine Norsk A/S (19/7), alle med en aksjekapital på kr.100.000,-. Også "rex'ene" fikk norske avleggere, hver med halve aksjekapitalen av det de større selskapene skjøt inn.

I åra som fulgte, havnet alle de franske selskapene med unntak av Total under samme paraplyen. Som et resultat av påtrykk fra selveste president de Gaulle fusjonerte Auxirap Norge og Petropar Norge i 1967. Samme året ble det nye fir-

manavnet Elf Norge A/S etablert . Opprinnelig var "ELF" navnet til det tyske datterselskapet til BRP og en forkortelse for "Energie, Leistung und Fortschritt".

Elf Norge samarbeidet intimt med Aquitaine Norge og etter at morselskapene fusjonerte i Frankrike, var det en ren formalitet å slå de to norske avleggerne sammen til ett 30. juni 1977. Etter hvert gikk også "rex'ene" inn i Elf, en utvikling som bidro til å gi selskapet større tyngde og raskere gjennomslag i beslutningsprosessene. Slik gikk det til at tallet på franske aktører på norsk sokkel krympet fra sju til to: Elf og Total.

Noter

1. Brev fra Norges geologiske undersøkelse til Utenriksdepartementet i februar 1958. (Erlandsen 1982, s.80)
2. Hvem-Hva-Hvor 1965, s.208ff. Funnet ble gjort av Nederlands Gass-Union med staten, Esso og Shell som de største interessentene.
3. World Oil, february 1, 1963, p.47ff.
4. Situation de l'Exploration dans la zone norvegienne en Mer du Nord a la date du 1er Octobre 1964, Erik Poulssons arkiv og Industridep. ark. 450 Pe - 0, Petronordgruppen generelt. 21/4 1964 var Jens Evensen i Paris i forbindelse en europeisk kringkastingskonferanse. Han benyttet da samtidig anledningen til samtaler med ledende oljefolk som kunne opplyse at samarbeidet mellom RAP og BRP mot Nordsjøen startet allerede høsten 1961.
5. CEDIP står for "Comité de Documentation et d'Information Pétroliers", jfr. Chronologie du Groupe Elf Aquitaine, s.65 og Petronordavtala s.2.
6. Kornfeld: How good are North Sea offshore oil prospects?", World Oil 1/2 1963 s. 47.
7. Chronologie du Groupe Elf Aquitaine, s. 65.
8. Søknad om konsesjon 14/6 1965, s. 4ff.: "Recherches antérieures", LISA, EAN.Elf.
9. "Situation de l'exploration", 3/10 1964, Erik Poulssons arkiv. (Om BRP/RAP startet alt i juli 1962, er ellers litt uklart. I dokumentet nevnt over heter det at en startet undersøkelsene sør i Nordsjøen i 1962 og at de først året etter ble utvidet til norsksokkel. I søknaden til første konsesjonsrunde blir det hevdet at undersøkelsene startet i uli 1962 med oversikt over omfang og kostnader. Ved første møtet i industridepartementet 28/3 1963 orienterte de Spengler om de aeromagnetiske undersøkelsene i Nordsjøen, en uten å nevne om de ble foretatt over norsk sokkel.
10. Bundesanstalt für Bodenforschung, Kvendseth 1988.
11. Kvendseth, 1988, passim.
12. Chronologie du Groupe Elf Aquitaine, bd.1, s.53.
13. Portal, 19/10 1990
14. Op.cit.

15. Industridep., ark.nr.450 Pe-0, møte i 2. rettskontor 27/3 1963.
16. Op.cit.
17. Brev fra Jens Evensen til BRP, 29/5 1963, Erik Poulssons arkiv.
18. Erik Poulssons oversikt over tjenester for Petropar i 1963, Erik Poulssons arkiv, mappe for Petropar 1963.
19. Punktene er satt opp etter forslag av J. Allier i analyse dat. juni 1963 der det ble konkludert med at BRP burde ta kontakt med Norsk Hydro for samarbeid. Erik Poulssons arkiv, Petropar 1963.
20. Ifølge brev fra Erik Poulsson til H. de Margarie, 18/5 1963, Erik Poulssons arkiv: "Jeg tror Deres store interesse (for Hydro) er forårsaket av Monsieur Allie".
21. Brev til M. H. de Margrie fra Erik Poulsson, 18/5 1963, E.P.'s arkiv.
22. Brev til J. Allier, dat. 21.juni 1963, E.P. arkiv.
23. "Entrien avec M. de Margerie", juin 1963, Erik Poulssons arkiv, Patropar 1963.
24. Brev fra Erik Poulsson, 22/7 1963, Poulssons arkiv.
25. Protokoll av 14. august mellom Norsk Hydro og BRP og RAP, Erik Poulssons arkiv.
26. "Carried interest" eller "bæring", betyr at en blir "båret" gjennom letefasen uten å måtte betale.
27. Protokoll mellom Norsk Hydro og BRP og RAP av 14. august 1963, Erik Poulssons arkiv.
28. "Constitution de la Societe Petronor", Paris le 8 octobre 1963, Juridisk arkiv, Extraordinary General Meetings, File 103,00.
29. Brev fra Erik Poulsson til André Peclers, 19/10 1963, Erik Poulssons arkiv.
30. Det såkalte Trygve Lie-utvalget, dvs. Finansieringsutvalget opprettet våren 1959. Utvalget drev informasjon overfor selskap som var interesserte i å investere i Norge og spilte en viktig rolle i forbindelse med etableringene av aluminiumsverkene på Husnes, Karmøy og Lista.
31. Brev fra Tenaille 23/10 1964, Erik Poulssons arkiv.
32. Aftenposten, 31/1 1964, s.1
33. Notat av 27/4 1965, Industridep. eske 79, Ark.nr. 450 Pe-2, Olje- og Energidepartementet. Her reiste en tvil både ved den finansielle og økonomiske styrken til de franske selskapene og reiste tvil ved Petronord ved å omtale det som et rent papirselskap. Også i andre dokument skinner det gjennom en grunntone av skepsis til franskmennene. Dessuten, Hanisch, Ole Jørgen: 1992: Norsk oljehistorie, side 29
34. Hanisch, Ole Jørgen: 1992, Norsk oljehistorie, side 39.
35. Brev av 20/3 1964, Erik Poulssons arkiv.
36. Jens Evensens notat av 30/4 1964, OED Ark. nr. 12, eske 63.
37. St.meld.nr.22, 1965-66, s.2
38. Brev fra Michel Tenaille 26/3 1964, Erik Poulssons arkiv.
39. Brev fra Tenaille 15/5 1964, Erik Poulssons arkiv.
40. Portal 19/10 1990
41. Brev fra K. Meinich Olsen, 9/6 1964, Erik Poulssons arkiv.
42. Portal, 19/10 1990 og telex fra Aakvaag dat. 2/7 1965, Erik Poulssons arkiv.
43. "Accord pour la zone Norvegienne" sign. 1/9 1965, OED. ark.nr. 450-Pe-0, eske 78.